

AIKIDO

i harmonija
prirode

Aikido to šizen to no čova: Aikido i Harmonija Prirode

Micugi Saotome

AIKIDO

*i harmonija
prirode*

baBun

Beograd 2012.

Naslov originala:

Aikido and the Harmony of Nature - Mitsugi Saotome

© Copyright na prevod za Srbiju:

IP BABUN

Sva prava objavljivanja za Srbiju zadržava izdavač.

Izdavač: IP BABUN

Prevod:

Zvonimir Baretić

Korektura:

Dragan Paripović

Dizajn i prelom: BABUN

Štampa: Lukaštampa, Beograd

Tiraž: 700

Beograd 2012.

ISBN 978-86-83737-74-1

SADRŽAJ

POSVETA	7
NAPOMENA PREVODIOCA	9
PREDGOVOR	11
PREDGOVOR DEJVIDA DŽONSA	13
1. UJEŠIBIN ŽIVOT	19
2. KANAGARA NO MIČI	35
3. POSTANAK KOSMOSA	49
4. SAGLEDAVANJE ISTINE	67
5. HARMONIJA PRIRODNE PRAVDE	75
6. PRAVDA PRIRODNE HARMONIJE	101
7. AGRESIVNOST I EVOLUCIJA BUĐUCUA	107
8. BUDO: ODGOJ INSTINKTA	123
9. AIKIDO: PRENOS ISTINE	133
10. KI I KOKJU	149
11. MARUBAŠI: ELEMENTI STVARNOSTI	163
12. VEŽBANJE	179
13. NAUKOVANJE JEDNOG UČI DEŠIJA	237
14. DOĐO: DUHOVNA OAZA	245

著者寸感

合氣とは宇宙の根源的な生命活動力を表す真理であって
哲学ではなく実践として、この大自然界に休むことなく働いている
調和を産み出しているという現実の姿である。この真理の働きを体
練や生活哲理に生かすのが武産合氣である。

人類の川に之の文明の始めから「武」とは戈を止めるという東
洋においては世の中に平和な社会を建設するための祭り事の
全活動の責務を担ったのである。これを極言して私の恩師である
合氣道の南祖植芝盛平大先生は「武は愛なり」と唱えられたの
である。だからといって我々が武道に対して安易に理解は如
くに認識することは真に「さむらいの道」として全生涯を献
身的に生きぬいた実例としての植芝盛平大先生を正しく追慕す
るにはなうないであろう。

人間の精神的な真実からの覚醒と世界の平和のためには和合
ならしめる道を探求しながら神に祈りつつ利他愛心に生
きたのである。自己にきびしい修業を課して至言成と睿又知の体
現、宇宙心との調和、人類愛こそ合氣道南祖の教示され
た道である。

この著書を南祖の霊と関係者に捧げる。合氣道師範

五田 志

Posveta

Aikido nije filozofija. Aikido je pravi izraz i otkrovenje kosmičkih aktivnosti u neprestanom razvoju. Na osnovu toga je smišljen *takemusu aiki* čiji je cilj da se ti prirodni mehanizmi Istine dožive pomoću vežbanja i primenjuju u našoj svakodnevici kad se jednom spoznaju.

U Aziji reč *bu* znači otkloniti opasnost probadajuće oštrice. Od samog osvita ljudske civilizacije pojam *bu* je podrazumevao sveopšte napredovanje radi ostvarenja jednog mirnog društva. „*Bu* je ljubav“, obznanio je O-Sensej Morihej Uješiba, tvorac aikidoa i moj mentor. Ipak, nikakvo uprošćeno razumevanje *budoa* ne može da obuhvati razmere života neizmerne odanosti i posvećenosti koji je O-Sensej vodio na Putu pravog samuraja. On je stremio otkrovenju duhovne istine i harmoniji sveta pomoću svakodnevne molitve i krajnje nesebične brige o svojim bližnjima. Mi moramo marljivo vežbati da bismo stekli mudrost, uspostavili harmoniju i razvili nesebičnu ljubav prema svim ljudima. Takva je staza koju je Tvorac aikidoa utro za nas i ostavio da je sledimo.

Ovu knjigu posvećujem Tvorcu aikidoa i svim poklonicima te veštine.

ŠIHAN M. SAOTOME

Napomena prevodioca

Mnogi čitaoci će se u ovom tekstu prvi put susresti s japanskim rečima i izrazima koji su dati u kurzivu. Oni često nemaju odgovarajući izraz na engleskom jeziku. Umesto doslovnog prevođenja, koje je često obmanjujuće, opredelili smo se za iskazivanje osećanja i filozofije u pozadini reči s nadom da ćemo pružiti jasnije objašnjenje. Neke reči biće definisane više puta kako knjiga napreduje, pa vas molimo da prvo objašnjenje ne prihvatite kao konačno. Svako poglavlje se naslanja na ono koje mu je prethodilo.

Najveći deo knjige je zasnovan na razgovorima vođenim sa sensejom Saotomeom i njegovom diktiranju na engleskom jeziku. Njegov engleski nije gramatički ispravan, ali je zato jedinstven zbog svežeg i podsticajnog izražavanja misli. Neki od tih izraza delovali bi manje upečatljivo da su bili prevedeni uobičajenim engleskim jezikom. Cilj je bio da se sačuva što više njegovih osećanja i snaga izraza. Ako ima nedoslednosti, grešaka i pogrešnih tumačenja, onda sam ja tome doprinela.

Imena Japanaca rođenih pre ere Meidi ispisivana su na tradicionalan japanski način, s prezimenom na početku. Imena onih koji su rođeni posle 1868. pisana su u zapadnjačkom maniru, tj. s prezimenom na kraju.

Upotreba muške zamenice koja se odnosi na muško i žensko maksimalno je izbegavana, ali struktura engleskog jezika ju je često nametala da bi se sačuvala tačnost i čitljivost teksta. U japanskom jeziku pak ne postoje takva ograničenja.

Najiskrenije se zahvaljujem Polu Kangu koji je nesebično utrošio silno vreme i energiju da bi s japanskog preveo mnoge teške i složene ideje i govore O-Senseja, kao i Sari Blustoun koja je svojim profesionalnim dodirom oplemenila neke dijagrame i crteže. Ova knjiga je pretrpela mnoge promene pre nego što je dostigla sadašnji oblik i brojni ljudi, kojih je previše da bi ih ovde imenovala, bili su od pomoći u svim njenim fazama nastajanja. Svima se mnogo zahvaljujem, a naročito sam zahvalna dr Dejvidu Džonsu na njegovom vođenju i podršci.

PATRIŠA SAOTOME

Micugi Saotome (levo) i *došu* Kisšōmaru Uješiba, sin tvorca aikidoa

Predgovor

Mislim da bi mnogi ljudi mogli da se suoče s teškoćama u razumevanju knjige *Aikido i harmonija prirode*. Neki će biti razočarani zato što sadrži vrlo malo objašnjenja u vezi sa čisto fizičkom podukom samodbrambenih tehnika aikidoa. Tim čitaocima, koji su u potrazi za obaveštenjima tehničke prirode, može da se desi da ne uoče nikakvu vezu između aikidoa i rasprave o nauci i prirodnim procesima. Međutim, uloga aikidoa je drukčija. Ono što želim da prenesem nije tehnika u užem smislu, već prava poruka sadržana u učenju tvorca aikidoa Moriheja Uješibe.

Tehnike aikidoa moraju da se shvate u njihovom korenu duboko usađenom u kosmičke zakone. Njihov cilj je da proizvedu dublje razumevanje i uvažavanje savršenstva prirodne ravnoteže i vrate čoveka na stazu harmonije s Bogom. Ja želim da u svačijoj svesti pobudim živo sećanje na naše početke. Ja hoću da iz vaše podsvesti dozovem sećanje na sam početak života i na borbu koju je čovečanstvo vodilo u toj neverovatnoj evoluciji kroz vreme i prostor. Želim da osetite lepotu i moć te evolucije i iskažete zahvalnost božanskom Tvorcu.

Mi olako zaboravljamo naše korene. U svojoj sebičnosti zaboravljamo tu prefinjeno uravnoteženu međuzavisnost svih oblika života. Kad bi svako prionuo da čuva prirodna bogatstva iz poštovanja, ljubavi i razumevanja i kad bi ih koristio sa iskrenom zahvalnošću prema Bogu, priroda bi bila zaštićena a kvalitet života obogaćen. Štiteći prirodu mi štitimo društvo, a štiteći društvo štitimo sebe. Samoodbrana je zaštita i podrška života. Ako se uništi priroda, onda je uništen temeljni preduslov opstanka. Da bismo živeli, mi moramo da jedemo. Ako nema hrane, ako su voda i vazduh zagađeni, onda nema ni života ni društva.

To je suština budoa. To nije uskogruda veština borilačkih tehnika, već umetnost čuvanja života. Aikido je uvek i pre svega *budo*. Od kakve je koristi borilačka tehnika ako mnogi ljudi umiru zato što nemaju hrane? Mnogi veliki učitelji *budoa* su to shvatali. Mnogi su digli ruke od mača i okrenuli se zemljoradnji.

Mi živimo u potrošačkom društvu instant ručkova i papirnih čaša; svaki lenj i sebičan akt neumerenosti jeste zločin protiv prirode. Mi smo u stvari kriminalci koji ubijaju sami sebe.

Mir i harmonija nisu nikakvo poigravanje rečima. Samo pomoću mira i harmonije i uz dužno uvažavanje zakona prirode možemo da spasemo sebe, živote naše dece i unučadi.

To je učenje O-Senseja i zato sam se latio pisanja ove knjige.

Veliki učitelj Morihej Uješiba

PREDGOVOR

Dejvida Džonsa

Voleo bih da prokomentarišem delo senseja Saotomea *Aikido i harmonija prirode* iz ugla moje akademske specijalnosti – etnologije – grane antropologije koja se bavi životom, verovanjima i običajima jednog naroda. Jedno od mojih interesovanja kao etnologa bilo je izučavanje onih aspekata ljudske avanture koji kao da imaju skoro univerzalan izraz u različitim kulturama.

Hiljade ponovljenih postupaka i reakcija koje su opisali antropolozi predstavljaju u neku ruku sliku tog univerzalnog ljudskog bića. Moglo bi da se kaže da oni pričaju o najstarijoj čovekovoj prirodi i ukazuju na opažanja i postupke koje ljudi stalno i uvek iznova otkrivaju kao pogodne i istinite. Posmatran u svom finijem odelu, aikido je moderan izraz beskrajnog talasa tih slika ljudskog bića, tih kodova ponašanja za koje su se milijarde ljudi tokom više hiljada godina jednoglasno opredeljivali. Kao što će sugerisati sledeći sažeti osvrt, antropologija podržava senseja Saotomea u njegovom gledištu da aikido podrazumeva jedan Put ili način života koji može da ima smisla za sve stanovnike sveta.

Jedan od mnogih važnih doprinosa senseja Saotomea u ovoj knjizi jeste predstavljanje i objašnjenje izraza *kanagara no miči*, tj. pogleda na svet tvorca aikidoa Moriheja Uješibe. Posvećenicima japanske ratničke

tradicije, a posebno aikidoa, biće vrlo zanimljiva Uješibina gledišta u vezi s prirodom stvari jer te ideje čine kamen temeljac zgrade aikidoa. Sensej Saotome nam kaže da *kanagara* znači „Božja reka; tok stvaralačke energije koji seže iz prošlosti u budućnost“. On tome pridodaje da je *kanagara no miči* „Put životnog stremljenja ka istini i stvarnosti koja je u stvari Bog“. Saotome piše:

Kanagara je put intuicije... kanagara je put vrhunske slobode... Za pravog sledbenika Puta sve aktivnosti izranjaju iz nesvesnog i on najiskrenije poštuje i uvažava savršenstvo prirodnog procesa polazeći od saznanja da sve postojeće sadrži u sebi živ delić božanskog duha Kamija, Tvorca kosmosa. Planine nose ime Boga. Vetar ima ime Boga. Reke nose ime Boga.

... gledište da postoje mnogi kamiji, kao i jedan prvobitni Kami, može da se čini protivrečnim; to gledište da Kami upravlja planinama i rekama, zemljom i nebesima, drvećem i pticama moglo bi da se učini neshvatljivim onima koji su obrazovani u duhu savremene nauke.

Kamiji bi mogli da se shvate kao Uješibini načini razumevanja čudesnog neizmera *kanagare* u pojedinostima svakodnevnog života koje je on lično iskusio. Bazično značenje reči *kami*, da sve postojeće sadrži trunku svesnosti

– jednu unutrašnju iskru, poznato je u antropologiji. Mi koristimo reč *animizam* za određenje religijskog sistema verovanja u kome svaka biljka, životinja, čovek, nebeska tela, zemaljski oblici i sile prirode sadrže to drugo ja, dušu ili spiritualnu suštinu. Osnivač kulturološke antropologije Edvard B. Tejlor skovao je izraz animizam i nazvao je svoju teoriju o poreklu i prirodi religije „animistička teorija“ jer su njegova izučavanja ukazala da je animizam bio jedna od najstarijih i najraširenijih religijskih ideja.

Gledište „mnogi *kamiji*/jedan Kami“ iskazano izrazom *kanagara no miči* takođe je blisko povezano sa samom suštinom totemizma. Najuticajniji i najpoznatiji sociolog Emil Dirkem u svom klasičnom delu *Elementarni oblici religijskog života* opisao je totemizam kao prvobitni oblik religije. Taj totemski model u svojim različitim formama i sa širokom lepezom naziva dopušta da mu se čovek ponovo okrene sa uvažavanjem i poštovanjem.

Drugi središnji aspekt aikidoa jeste japanski pojam *ki*. Opšte je poznato da je tu ideju teško prevesti na bilo koji od zapadnih jezika. Sensej Saotome je u najsazetijem vidu definiše kao „kosmičku suštinu života“. *Animatizam* je izraz koji se u antropologiji koristi za definiciju verovanja u jednu bezobličnu silu koja se slobodno širi kroz vreme i prostor. (Neki istaknuti antropolozi su smatrali da je animatizam čak bio rašireniji od animizma.) U japanskom jeziku *ki* je reč za tu silu. Kinezi je zovu *či*, a indijski jogini govore o *prani*. Sijuksi koriste reč *vakan*, a Komanči *puha*. Nesumnjivo je da svaki od tih izraza nosi jedan naročit i jedinstven kulturološki pečat, ali je u svakom od njih i u mnogim drugim prisutno isto bazično verovanje.

Pri povezivanju različitih niti aikidoa sa određenim verovanjima kao što su animizam, animatizam i totemizam ja ne sugerišem da je aikido zbirka drevnih ideja. Veliki deo tih „drevnih ideja“ uopšte nije vredan pomena. Ja smatram da animizam, animatizam i totemizam

najbolje mogu da posluže kao odrednice ili etikete za određene vidove čovekovog shvatanja egzistencije. Ako zagrebe malo ispod površine japanske reči *ki*, ili reči *puha* kod Komanča a *vakan* kod Sijuksa, čovek jednostavno otkriva ljudsko biće koje život poima na vrlo očigledan ljudski način. Iako reči mogu da se razlikuju, iako bi taj naročit animatistički koncept mogao da podlegne određenim strukturalnim promenama, opazaj neke nejasno primetne „kosmičke esencije“ je uvek negde prisutan u starim i savremenim vidovima života. Mogao bih reći da celo čovečanstvo razume ono na šta upućuje reč *ki* i, u stvari, živi zahvaljujući njemu.

Pri vežbanju aikidoa u *dođou* ili sali za vežbanje učenik se stalno opominje da se kreće iz „središta“, da je „usredsređen“ na izvođenje određene samoodbrambene tehnike, da „ekstenzira *ki* iz središta“. Japanci koriste reč *hara* za određenje tog središta koje je fizički smešteno u donjem abdomenu. *Hara* se smatra tačkom koncentracije fizičke i spiritualne energije, a za jednog zrelog studenta aikidoa ona može da poprimi i kosmičko značenje. Suštinski smisao izraza *hara* je prisutan u jeziku mnogih naroda širom sveta. Mi na engleskom jeziku kažemo za onog ko ispoljava odvažnost, moralnu čvrstinu ili izdržljivost da ima „stomak (engl. guts)“ i na taj način povezujemo donji abdomen s vrlinama koje iziskuju energiju. Jednom kad sam putovao po Vajomingu čuo sam starog kauboja kako kaže dečaku tinejdžeru koji se spremao da zajaše svog prvog konja na rodeu: „Možeš jedino da ga jašeš iz stomaka.“ Među mnogim narodima Melanezije u jugozapadnom Pacifiku uobičajen pozdrav glasi: „Kako ti je pupak?“ U planinskoj unutrašnjosti Nove Gvineje Dugum Dani veruju da *edai egen* ili „pevajuće seme“ boravi u središtu tela i da je izvor životne snage pojedinca. Kinezi opisuju *tan thien* ili „more čija“ i smeštaju ga odmah ispod pupka. Sistem *čakri* indijske joge takođe određuje ključnu *čakru* na tom mestu. „Središte“ aikidoa jeste jahanje stomakom kod mladog kauboja, „pevajuće seme“

kod Dugum Danija, a takođe je sadržano i u izreci šamana Sijuksa Crnog Vapitija koja glasi: „Središte sveta je na svakom mestu.“

Kad bi za aikido moglo da se kaže da postoji neki oblik koji ga otelovljuje, onda bi to verovatno bio krug. Učitelj Uješiba je rekao:

Tehnika aikidoa je zasnovana na kružnom pokretu jer harmonija se uspostavlja i svi sukobi bivaju razrešeni posredstvom ideje kruga... Jedan krug zatvara prostor i iz savršene slobode te praznine rođen je ki. Iz središta tog mesta rođenja stvaralački procesi života se ujedinjuju s beskonačnim, nemejljivim kosmosom posredstvom Duha. Taj Duh je Tvorac, večni roditelj koji rađa sve stvari... U tom krugu je ki kosmosa uključen u procese stvaranja, evolucije i zaštite.

U knjizi „Hromi Jelen, tragalac za vizijama“, stari indijanski šaman kaže:

Po našem mišljenju, simbol Indijanaca je krug, obruč. Priroda hoće da su stvari okrugle. Tela ljudskih bića i životinja nemaju čoškove... Logor u kome svaki tipi ima svoje mesto takođe je bio prsten. Tipi je bio prsten u kome su ljudi sedeli u krug i sve porodice u selu bile su krugovi unutar jednog većeg kruga, deo većeg obruča... Narod je bio samo deo kosmosa koji je i sam kružnog oblika i sastavljen od zemlje, koja je okrugla, od sunca, koje okruglo, od zvezda, koje su okrugle. Mesec, horizont, duga – krugovi u krugovima unutar krugova bez početka i kraja.

Simbol i stvarnost u isto vreme – za nas je to lep i odgovarajući izraz harmonije života i prirode. Naš krug je bezvremen i u stalnom toku; to je nov život koji izranja iz smrti – život koji nadvladava smrt.

Sensej Saotome se u ovoj knjizi zalaže za stvaranje ljudi sa samurajskim duhom, tj. duhom

odvažnosti, bespogovornog služenja i saosećajnosti. Članovi Vapiti ratnika i Vojnika tetive luka (ratničkih društava kod Čejena) prihvatili bi pravog samuraja kao brata, a isto tako i ratnici afričkih Nuera i Masaja. Sensej Saotome raspravlja o značenju i važnosti „mosta života“ (*marubaši*), tehničici jedne japanske mačevalačke škole gde se čovek savetuje da duhom ulazi direktno u neprijateljev napad. Tu strategiju mogli bi da shvate mnogi ljudi. Sanapija, šamanka iz plemena Komanča s kojom sam učio kao post-diplomac u Oklahomi, rekla mi je da je direktno sučeljavanje s duhom ono što ratniku Komanča daje najveću snagu ili „lek“, odnosno susretanje i ulaženje u tu predstavu Komanča o vrhunskoj opasnosti i zlu. Mi nalazimo da je priča o duboko intimnim borbama tvorca aikidoa, koje je rečito prepričao sensej Saotome, univerzalna priča o osetljivom, hrabrom i odlučnom čoveku koji se suprotstavlja i nadvladava mnoge prepreke i teškoće da bi iskusio jedan dubok uvid koji zatim nastoji da obrazloži. Životna priča učitelja Uješibe mogla bi da bude prihvaćena skoro u svakoj kulturi.

Sensej Saotome se u svom tekstu usredsređuje na projekciju Uješibine vizije aikidoa u budućnost tako što tumači bazičnu filozofiju aikidoa pomoću jezika naučne metode i otkrića. Na taj način on elegantno izbegava nedostatak svih autora koji pišu o „naučnoj pozadini drevnih verovanja“. Sensej Saotome tako vešto kombinuje *kami*, *ki*, *kanagara* i mnoge druge teške pojmove s naučnim saznanjima da oni ne obezvređuju jedni druge već se međusobno nadopunjuju i obogaćuju. On pojačava glas aikidoa, a pri tom ne žrtvuje njegove korene. Posle čitanja Saotomeovog dela, predstava duha groma, munje i kiše u vidu ogromne ptice kod nekih severnoameričkih Indijanaca kao da se prirodno povezuje s dijagramskim prikazom energetskog toka za vreme jedne oluje praćene grmljavinom; ta oluja postaje čulnija i životnija, a duhu groma, munje i kiše u vidu ogromne ptice je data oipljivija autoritativnost.

Za mene je taj naročit način na koji je sensej Saotome predstavio aikido bio od velikog značaja. Jedan prefinjen rat se vodi širom sveta. Oni koji vide duha groma, munje i kiše kao ogromnu pticu i oni koji vide dijagram često vode borbu na život i smrt. Potonji smatraju prve budalastim primitivcima, nesposobnjakovićima i sanjarima a oni, pak, gledaju na njih kao na preterano uštogljene, naivne i nečovečne osobe. Kao što se vrlo jasno nameće iz izlaganja senseja Saotomea, aikido traga za skladom u sukobu, ali nikako zato što je harmonija uzvišen cilj kome bi trebalo da teže civilizovani ljudi, već zato što je to suštinski proces svega stvorenog. Postoji dodirna tačka tih dveju suprotstavljenih strana koje, ako se udruže, razotkrivaju jedno moćnije jedinstvo. U rukopisu senseja Saotomea animisti su prikazani kao oni koje nauka u osnovi podržava i daje im pravo legitimiteta, a naučnicima je sugerisano da mogu da se srode s tim animističkim pogledom koji je bogat i sugestivno produžetak znanja. Antropološka filozofija može samo da aplaudira aikidou senseja Saotomea koji je on ovde vešto predstavio u carstvu ideja.

U svom predgovoru sensej Saotome piše: „Ja želim da u svačijoj svesti pobudim živo sećanje na naše početke. Ja hoću da iz vaše podsvesti dozovem sećanje na sam početak života i na borbu koju je čovečanstvo vodilo u toj neverovatnoj evoluciji kroz vreme i prostor.“ Kao antropolog, ja u tom individualno proživljenom vežbanju aikidoa sagledavam mikrokosmos čovekove biološke i kulturne evolucije. Sensej Saotome bi mogao da govori i vrlo doslovno. Njegov aikido se proteže od principa energetskog delovanja u kosmičkom stvaranju koji su na isti način doživljeni u aikidou, pa do nekih najdrevnijih i najsavremenijih ideja i iskustava celog ljudskog roda. Strahopoštovanje budi pomisao da je aikido jedna umetnička forma koja teži tome da omogući pojedincu da duboko intimno i lično doživi stvaranje protegnuto na milijarde godina.

Komparativan kulturološki pristup aikidou ovom prilikom može samo blago da se dotakne. Za svaki predstavljeni primer moglo bi se dodati još desetine drugih. Aikido je usklađen s tako mnogo vrednosti, verovanja i bihejviorističkih tendencija najvećeg broja čovekovih načina života da bi upoređivanje tačku po tačku moglo da rezultira brojnim knjigama. Više je nego očigledno da je Morihej Uješiba dirnuo u jednu duboko usađenu žicu ljudskog duha. Njegov velik doprinos ogleđa se u tome što je stvorio aikido, jedan pažljivo smišljen metod koji neprimetno kultiviše i vodi pojedinca – njega ili nju, bez razlike – suočavanju sa Istinom. Učitelj Uješiba, Japanac izuzetne genijalnosti, smislio je aikido čija spoljašnja forma nosi sve odlike kulture u kojoj je ponikao ali su mu srce ili suština od univerzalnog značaja.

Osnovne teme u knjizi senseja Saotomea su izložene s velikim stvaralačkim poletom i uspehom. Pristupačan a ipak poetičan i podsticajan jezik, dobro odabrane fotografije, originalni i nadahnuti crteži, elegantna kaligrafija, značajni primeri iz japanske kulture i istorije, jasna organizovanost tehničkih i naučnih materijala, jedan dirljiv portret života i filozofije učitelja Uješibe i autorovi istaknuti književni i umetnički senzibiliteti se na ovom mestu ukrštaju i poprimaju formu upečatljivog i predivnog dela.

U knjizi *Aikido i harmonija prirode* sensej Saotome pomoću izraza aikido poziva ljude da se dozovu pameti na globalnom nivou. Aikido je srž jedne univerzalne molitve. On je rečit iskaz jedne bazične ljudske potrebe koja se ispoljavala na različite načine od samih početaka ljudske istorije.

AIKIDO

i harmonija
prirode